

Terugloop Poolse arbeidsmigranten

Tekst: Koen van Wijk

Foto's: Vidiphot, John Oud en Jan Anninga

Steeds minder Poolse arbeidsmigranten willen werken in de Nederlandse tuinbouw. Bedrijven, uitzendbureaus, gemeenten en LTO herkennen deze

trend in alle gewassectoren. Nu zijn Polen goed voor zo'n driekwart van de arbeid in de tuinbouw. Gemeente Westland trok eind januari

de stoute schoenen aan met een conferentie over deze ontwikkeling. Hoe groot is het probleem, wat zijn oplossingen en wat doet de sector nu al?

Als de Polen niet meer komen, wie doen dan het werk?

'Volgend jaar komen we niet meer.' Nederlandse tuinders

horen dit steeds vaker van hun Poolse krachten. De tuinbouw

vrees de terugloop van Poolse arbeidsmigranten en moet

nadenken over alternatieven. Zijn dat Roemenen, werklozen,

robots of is het een kwestie van meer te bieden hebben?

ACHTERGROND

De 'voorraad' Poolse arbeidsmigranten wordt kleiner en ze zijn moeilijker naar de tuinbouw te bewegen. Dat stellen tuinders, uitzendbureaus en belangenorganisaties.

De Westlandse economie is met zo'n tienduizend Poolse arbeidsmigranten zeer afhankelijk van deze

inzet. Daarom bond gemeente Westland op 25 januari de kat de bel aan met de werkconferentie 'De Poolse arbeidsmigratiebubbel staat op knappen'.

Naast het vaststellen van de omvang van het probleem, werden oplossingen besproken. Terwijl deze discussie hierover is gestart, heeft de markt al stappen gezet.

Directeur Edwin Grootcholten van EG Personeelsdiensten ziet al langer dat het moeilijker wordt om gemotiveerde Polen voor de tuinbouw te werven. 'De nieuwkomers zijn minder trouw en jobhoppen wordt makkelijker', vertelt hij.

'Toen de Roemeense grens opening, hebben wij voorgesorteerd op die ontwikkeling. We werven vooral in het Hongaarse, noordelijke deel van Roemenië. Het is een groot land met een omvangrijke bevolking en

veel mensen hebben een agrarische achtergrond.'

Werken met Roemenen bevalt goed, vindt Grootcholten. Zij zijn een goed alternatief voor de Poolse arbeidskrachten.

Andere uitzendbureaus zetten dezelfde stappen en zoeken het naast Roemenië in landen als Hongarije en Letland.

HELE TUINBOUW

Dat het moeilijker wordt gemotiveerde Polen te vinden, is merkbaar in de hele tuinbouw, van glastuinbouw tot aardbeien, boomkwekerij, champignons, asperges en fruitteelt. Ook Yvonne van de Ven, manager van LTO Arbeidskracht, merkt dat.

'We zien dat veel Poolse mensen terugkeren en in hun thuisland hun Nederlandse werkervaring ver-

zilveren. Denk aan vaardigheden als samenwerken, leidinggeven en organiseren.'

Van de Ven vindt dat tuinders hun goede Poolse arbeidskrachten meer moeten koesteren, zodat ze willen blijven. 'Denk aan huisvesting van migranten. Dankzij certificeringen is die erg vooruitgegaan. Daarnaast hebben we samen met Lentiz cursussen ontwikkeld, ook geschikt voor arbeidsmigranten.'

Een voorbeeld is de cursus 'Instructies geven op de werkvloer', aangeboden in het Pools.

'Door in je medewerkers te investeren met scholing, ontstaat er een intensievere band tussen jou als werkgever en je werknemers. Dit kun je ook zien als een schouderklopje, een blijk van waardering.'

Het is een vorm van integratie bieden die Nederland aantrekkelijk

5 VRAGEN

Sinds de toetreding van Polen bij de Europese Unie in 2004 was er sprake van een 'new wave' van Poolse arbeidsmigranten. Miljoenen jonge Polen ontvluchtten de werkloosheid in hun land en zochten hun heil overal in de EU, waar maar werk is. Hoeveel kozen voor Nederland en waarom?

1 Hoeveel Poolse arbeidsmigranten telt Nederland?

Volgens het CBS telt Nederland zo'n 160.000 Polen (2015). Naar schatting is slechts de helft geregistreerd. Het CBS heeft voor 2015 een aantal van 225.000 mensen becijferd op basis van de Basisregistratie Personen plus het aantal niet-ingeschreven werkenden. In het Westland zijn zo'n 10.000 Polen geregistreerd.

Wie zijn 'onze' Poolse arbeiders en wat willen ze?

2 Hoe is die populatie opgebouwd?

Cijfers hierover zijn onbetrouwbaar en wat gedateerd. Medio 2012 bleek 80 procent van de Poolse arbeidsmigranten onder de veertig jaar oud en relatief goed opgeleid. Ongeveer twee derde was op dat moment overgekwalificeerd voor het werk dat zij deden.

In de tuinbouw zijn steeds meer vrouwelijke Poolse migranten aan het werk. Naar schatting zo'n 60 tot 80 procent van het werk in de glastuinbouw wordt tegenwoordig door vrouwen uitgevoerd. Dat komt mede doordat het werk door automatisering fysiek minder zwaar is geworden.

3 Hebben Polen een voorkeur voor Nederland?

Ze komen niet uit liefde naar Nederland, maar voor het geld en verkassen net zo makkelijk naar een ander land als daar de omstandigheden beter zijn en er meer werk is. Polen vinden Nederland op Duitsland lijken wat betreft infrastructuur, werkcondities en aanbod van werk. Dat beoordelen ze als positief. Het vanouds liberale klimaat in Nederland wordt wel minder en Polen voelen zich vaker negatief bejegend. Jaarlijks werken er zo'n 2,4 miljoen Polen in het buitenland. Nog geen 5 procent van hen werkt in Nederland (2015).

4 Waarom zouden er minder Polen komen?

Die trend is al een jaar of twee zichtbaar. De werkloosheid in Polen neemt sterk af. In de jaren negentig was deze 20 procent, in 2013 nog 13 procent en nu zo'n 8 procent, blijkt uit cijfers van het onderzoekscentrum voor migratie van de universiteit van Warschau. Dit jaar wordt een verdere daling verwacht. Daarnaast stijgt het loonpeil in Polen en draait de economie van het land goed. Na 2020 zal bovendien de vergrijzing toenemen in Polen, dat nu nog een van de jongste bevolkingen van Europa heeft.

5 Verandert het profiel van de 'Nederlandse Pool'?

Ja, Nederland was het land met de meeste kort verblijvende migranten in de EU. Dat verandert. Het aandeel Polen dat de intentie heeft om langer of zelfs permanent te blijven, is de laatste jaren flink gegroeid.

AKKER- & TUINBOUW

De tuinbouw drijft op Poolse arbeidsmigranten. De meerderheid is vrouw.

ker maakt voor arbeidsmigranten, vindt Van de Ven. Dat gaan volgens haar steeds meer ondernemers zelf ook inzien.

De trend van steeds verder in oostelijke richting zoeken, houdt een keer op, denkt Peter Loef, specialist arbeid van LTO Glaskracht Nederland. Een alternatief kan zijn het inzetten van werklozen, vluchtelingen en mensen met een arbeidsbeperking. 'Daling van loonkosten en risico's rond arbeidskrachten kan ook helpen.'

WERKLOZEN

Ondanks de vele projecten komen maar weinig werklozen aan de slag in de tuinbouw. In 2012 stuurde gemeente Rotterdam busen vol werklozen naar het Westland. Toen met weinig resultaat. Inmiddels gaat het beter. In 2016

bleken er 150 werklozen in Westlandse kassen te werken.

Tuinders en uitzendbureaus zijn door wisselende ervaringen kopschuw geworden. Grootscholten: 'Wij vinden het nodig dit te proberen en zijn bij diverse projecten betrokken. Helaas is het slagingspercentage laag. Dit wordt niet de oplossing.'

'Door in medewerkers te investeren ontstaat een intensievere band'

Nu Polen, morgen Roemenen en overmorgen robots? De meningen zijn verdeeld. In grote glastuinbouwbedrijven zijn de makkelijkste taken al vervangen en verlicht door

mechanisering, zoals zaaien, stekken, verpakken en sorteren.

'Oogstwerk vraagt nog een niveau van oog-handcoördinatie die alleen de mens beheerst', stelt Eldert van Henten van Wageningen UR. 'Iedereen kijkt naar oogstrobots, maar ander werk is makkelijker te automatiseren.'

Delft Robotics lijkt een manier te hebben om het oogstwerk wel te robotiseren. 'Zij hebben software ontwikkeld op basis van veel foto's, waarmee een robot net zo snel besluiten kan nemen als een mens', weet Loef. LTO Glaskracht Nederland helpt mee met de verdere ontwikkeling.

Maar voorlopig zijn er nog veel handjes nodig, al zijn dat wel vaker kleine, fijne vrouwenhanden. Wiens handen het ook zijn, de tuinbouw moet er zuinig op zijn.

Goede huisvesting maakt Nederland aantrekkelijker als werkgever.

De paprikaoogstrobot: volop ontwikkeling, maar nog geen oplossing.

Een cursus is een investering in de band met arbeidsmigranten.

Tuinbouw moet werk maken van achilleshiel

ANALYSE

De toevloed van gemotiveerde Poolse arbeidskrachten krimpt en dat geeft de tuinbouw stof tot nadenken. Om dit probleem op te lossen is een palet aan maatregelen nodig.

De factor arbeid is een kwetsbaar onderdeel in het tuinbouwbedrijf. Het vinden van voldoende gewillige handen kost de arbeidsintensieve tuinbouw al decennialang de nodige moeite. Dat begon in de jaren zestig toen de vaderlandse economie werk in overvloed bood dat vaak aantrekkelijker was.

Daarna werd de oplossing gezocht in hulptroepen uit Marokko en Turkije. De inzet van gastarbeiders werd in de jaren zeventig en tachtig geregeld overschaduw door juri-

dische onduidelijkheid over de verblijfstatus. Ook de kwaliteit van de huisvesting was niet altijd om over naar huis te schrijven en er waren veel ondeugdelijke uitzendbureaus actief.

Sinds het jaar 2000 is er meer rust aan het arbeidsfront. LTO zette aan tot certificering van uitzendbureaus, wat het kaf van het koren scheidde en malafide aanbod van arbeid aan banden legde.

Daarnaast kunnen tuinders al jaren rekenen op een ruime beschikbaarheid aan Poolse arbeidsmigranten. De eerste stroom, Polen met een Duits paspoort, kwam in de jaren negentig naar Nederland.

Voorals sinds de toetreding van Polen tot de EU in 2004 leunt de tuinbouw zwaar maar

tevreden op de Polen, die geprezen worden om hun arbeidsethos.

Hoewel het werk geleidelijk veel minder zwaar is geworden, blijft werken in de land- en tuinbouw weinig populair. Zeker, er is in de glastuinbouw ook veel werk bijgekomen. Veelal gaat het om technische functies op het gebied van marketing, techniek en logistiek die interessant zijn voor mbo'ers en hbo'ers.

AFHANKELIJK

Maar voor repetitieve werkzaamheden in oogst, gewasverzorging en sorteren zijn veel tuinders nog steeds afhankelijk van uitzendbureaus.

Dat geeft te denken, vinden LTO en ketenpartijen. Tuinders mogen best meer inzet

tonen voor een duurzame invulling van hun arbeidsplaatje. Dat gaat verder dan het uitzendbureau bellen.

Aangezien arbeidskosten in de tuinbouw oplopen tot een derde van het budget, verdient dit meer prioriteit, vinden belangenbehartigers. Naast teeltkennis, energie en gewasbescherming is arbeid nodig om leveringszekerheid te bieden aan afnemers. Het gaat dus om een strategisch bedrijfsbelang.

Duurzame arbeidsvoorziening kent geen 'ideale' oplossing die in alle situaties werkt. Het vraagt een breed palet aan maatregelen, zoals de inzet van andere groepen, automatisering, passende beloning en meer perspectief voor arbeidskrachten die zich hebben bewezen.